

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse õppetool

BAKALAUREUSETÖÖ
MENETLUSLIKUD PROBLEEMID MENETLUSKULUDE VÄLJAMÕISTMISEL
TSIVIILKOHTUMENETLUSES

Annelii Reinvart

Juhendaja
mag. iur. Kai Härmand
Kaasjuhendaja
dr. iur. Mari Ann Simovart

Tallinn
2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. MÕISTLIK MENETLUSAEG JA MENETLUSAEGA MÕJUTAVAD TEGURID KOHTUNIKUABIDE POOLT MENETLUSE LÄBIVIIMISEL	6
1.1. Õigus kohtulikule arutamisele mõistliku aja jooksul.....	6
1.2. Mõistliku menetlusaja hindamise kriteeriumid EIK praktika põhjal.....	8
1.3. Menetluse algus ja lõpp	10
1.4. Menetluse läbiviimisel kohtunikuabide poolt venimist tekitavad viivitused.....	11
1.5. Menetlusdokumentide kättetoimetamisel venimist põhjustavad viivitused	14
1.5.1. Menetlusdokumentide edastamine Ametlike Teadaannete kaudu	16
2. KOHTUNIKUABIDE POOLT KAALUTLUSÕIGUSE KASUTAMINE MENETLUSE LÄBIVIIMISEL	18
2.1. Kohtunikuabide ülesanded ja pädevus.....	18
2.2. Diskretsioon ehk kaalutusõigus	19
2.3. Kaalutusõiguse piirid TsMS § 175 alusel.....	19
2.4. Kaalutusõiguse kasutamine kohtunikuabide poolt vaadeldavates lahendites.....	20
2.4.1. Õigusabikulude põhjendatuse ja vajalikkuse hindamine	23
2.4.2. Kohtuasja keerukuse hindamine kohtunikuabide poolt	27
KOKKUVÕTE	30
SUMMARY	32
KASUTATUD KIRJANDUS	35
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	37
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	38

SISSEJUHATUS

Kohtusse pöördumise õigus tähendab ka õigust tõhusale menetlusele. Õigus õigusemõistmisele mõistliku aja jooksul on osa õiglasest kohtupidamisest ja omane demokraatlikule õigusriigile. See põhimõte ei ole mitte ainult rahvusvaheliselt tunnustatud, vaid on ka sisseviidud paljude riikide konstitutsiooni.¹ Tõhusaks saab menetlust pidada, aga eelkõige siis, kui menetlus on kiire, efektiivne ja toimub mõistliku aja jooksul. Menetluse kiirus on oluline näitaja, mis määrab suhtumise kohtuvõimu.² Menetluse venimine tekitab usaldamatust kohtusüsteemi vastu.

01.01.2006 jõustunud uue Tsiviilkohtumenetluse seadustiku³ (edaspidi TsMS) rakendamisega viidi tsiviilmenetluses menetluskulude kindlaksmääramiseks sisse eraldi menetlus. Seaduse kohaselt saab menetlust läbi viia ka kohtunikuabi. Reformi eesmärgiks oli rakendada süsteem, mille kohaselt arvutatakse menetluskulud eraldi täpselt välja menetlusosalise taotluse alusel, esimese astme kohtu menetluses, peale eelnevalt jõustunud menetluskulude põhimõttelise jagunemise määranud lahendi jõustumist. TsMS eelnõu seletuskirja kohaselt oli 2006. aastal jõustunud TsMS eesmärkideks muuta menetlus efektiivsemaks, ökonoomsemaks ja menetlusosalise seisukohalt läbipaistvamaks, et suurendada sellega kodanikkonna usaldust kehtiva õiguskorra ja õigusemõistmise süsteemi suhtes.⁴ Menetluse läbiviimise õiguse said ka kohtunikuabid, selle sisseviidud muudatusega sooviti vähendada kohtunike töökoormust.

Tegelikkuses on menetluskulude eraldimenetlus kujunenud pooltele lisaks asja lahendamisele, veel eraldi kulukaks lisamenetluseks, mille kulude hüvitamist TsMS kohaselt ei saa taotleda. Tuginedes Justiitsministeeriumi analüüsile oli 2012 aastal jõustunud menetluskulude kindlaksmääramise otsuseid 1890. Keskmiselt kestis 2012 aastal menetluskulude kindlaksmääramise menetlus 320 – 0 päeva. Samas pikim menetlus oli 1976 päeva. Välja on toodud ka, et 48 menetlust kestis kauem kui 700 päeva.⁵

Kehtiva TsMS kohaselt on tsiviilkohtumenetluse ülesanne tagada, et kohus lahendaks tsiviilasja õigesti, mõistliku aja jooksul ja võimalikult väikeste kuludega. Mõistliku aega on

¹ A. Sarapuu. Õigus õigusemõistmisele mõistliku aja jooksul tsiviil- ja halduskohtumenetluses Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika käsitluses. Magistritöö. Tartu: TÜ Õigusteadusond 2012, lk 8.

² M. Eerik. Eesti kohtumenetluste ühtlustamise võimalikkusest. Doktoriväitekirj. Akadeemia Nord: 2008, lk 45.

³ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. RT I 2005, 26, 197; RT I, 05. 04. 2013, 5.

⁴ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku seaduse eelnõu seletuskirja. - Arvutivõrgus: <http://eelnou.d.valitsus.ee> (26.09.2012)

⁵ Uku-Mats Peedok. Menetluskulude väljamõistmise esmane ülevaade_25.02.13. Justiitsministeeriumi töö materjal.

oma lahendites määratlenud Euroopa Inimõiguste Kohus (edaspidi EIK, kasutatakse ka väljendit Strasbourg kohus⁶) arutades kohtuasju mis on esitatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitsekonventsiooni⁷ (edaspidi EIÕK) artikkel 6 alusel Seoses Eesti kuulumisega Euroopa Liitu kuuluvad kohaldamisele ka Euroopa Liidu põhimõtted.

2006 aastal jõustunud seadust on tänaseks korduvalt muudetud, olulisemad muudatused, mis on seotud menetluskulude menetluse ja lepingulise esindaja kulude hüvitamisega on jõustunud 01.01.2009. Eelnõu⁸ kohaselt põhjendati muudatuste vajalikkust rakendusajal ilmnunud probleemide kõrvaldamisega ja eelkõige kohtute töö tõhustamiseks. 01.01.2012 jõustus muudatusseaduse eelnõu⁹ kohaselt muudatustes keskenduti eelkõige kohtutoimingute lõivustamise süsteemi lihtsustamisele ning menetlusseadustike normidele ja lünkadele, eesmärgiga muuta menetlust tõhusamaks ja ökonoomsemaks, kuid jätkuvalt on statistika kohaselt menetluskulude menetluse kestus pikk.

Käesoleva töö eesmärgiks on seatud uurida kohtunikuabide poolt läbiviidava menetluskulude menetluse venimise põhjuseid ja tuua välja miks jääb sageli nende poolt läbiviidav menetlus venimine ning kuidas kohtunikuabid on kasutanud neile menetlejatena TsMS § 175 lg-st 1 tulenevat kaalutusõigust. Menetluse pikkust mõjutavate teguritena on käesolevas töös uuritud:

1. kohtunikuabide poolt menetluse läbiviimisel erinevatele toimingutele kuluvat aega ja sellest tulenevat venimust;
2. dokumentide kättetoimetamist.

Kahtlemata mõjutab menetluse kestust ka kohtute töökoormus, kuid seda asjaolu ei ole antud töös uuritud.

Töö ettevalmistamisel on kasutatud materjali kogumise meetodina kohtupraktika empiirilist analüüsi koos teoreetilises kirjanduses kajastatavate lahendusmodelitega. Töö kirjutamisel oli suur rõhk kohtulahenditel. Kasutatud kohtulahendid on kohtunikuabide poolt tehtud

⁶ E. Rohtmets. Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika Riigikohtu lahendites. Kohtupraktika analüüs. Tartu: riigikohus, õigusteabe osakond 2012, viide 15. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=1252>, (19.04.2013).

⁷ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010,14, 54.

⁸ XI Riigikogu Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja sellega seotud seaduste muutmise seaduse eelnõu 194 SE seletuskiri, lk 2. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems2&emshelp=true&eid=240492&u=20130406165349> (05.03.2012).

⁹ XII Riigikogu. Riigilõivuseaduse, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 206 SE seletuskiri, lk 1. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=66ff74e2-679c-4088-9d57-f404ba313b4a&> (01.02.2013).

menetluskulude kindlaksmääramise määrused, väljaandmiskuupäevaga 01.01.2011 – 01.01.2013, lahendid on valitud Riigi Teatajast ja lahendite valikul on kasutatud sisu otsingus märksõna – menetluskulude kindlaksmääramine. Töö ettevalmistamise käigus on tutvutud ka kohtutoimikutega, et mõista paremini menetluse läbiviimist kohtunikuabide poolt. Toimikutega tutvumiseks olid valitud kohtuasjad, kus oli määruses näha menetluse käigus menetluskulude kindlaksmääramise avalduse esitamise ja avalduse edastamise vahel pikk periood, eesmärk oli uurida kas sel perioodil toimus toimiku kohaselt menetluses tegevus või oli tekkinud tegevusetuse periood.

Töö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis on uuritud menetlusaega ja seda mõjutavaid tegureid. On püütud anda ülevaadet, mida mõistetakse mõistliku menetlusaja all ja kust võib leida mõistliku menetlusajamääratluse ning mille alusel toimub menetlusaja hindamine mõistlikuks või mittemõistlikuks.

Teine peatükk uurib kaalutlusõiguse kasutamist kohtunikuabide poolt menetluse läbiviimisel. Töö käigus on analüüsitud kuidas ja mille alusel hindavad kohtunikuabid menetluse keerukust ning kuidas kasutavad menetluse läbiviijad TsMS § 175 lg 1 alusel neile antud kaalutlusõigust õigusabikulude väljamõistmisel.

1. MÕISTLIK MENETLUSAEG JA MENETLUSAEGA MÕJUTAVAD TEGURID KOHTUNIKUABIDE POOLT MENETLUSE LÄBIVIIMISEL

1.1. Õigus kohtulikule arutamisele mõistliku aja jooksul

Mõistliku aja nõude eesmärk tsiviilmenetluses on, et kohtuotsusega lõpetada ebakindel olukord, milles isik viibib tema vastu esitatud tsiviilvaidluse tõttu. See põhimõte peab tagama isiku huvide ja õiguskindluse kaitse. Õigusemõistmine peab toimuma viivitusteta, et oleks kindlustatud õigussüsteemi efektiivsus ning usaldusväarsus.¹⁰

Eesti kohtusüsteemis ei ole määratletud ühtset nn mõistliku menetlusaja standardit, kuid erineval juhul on menetlusseadustikes kohtumenetluse ajalist kestust käsitletud. TsMS kohaselt tsiviilmenetluses tuleb asi lahendada õigesti, mõistliku aja jooksul ja võimalikult väikeste kuludega.¹¹ Riigikohtu tsiviilkolleegium on oma lahendis rõhutanud, et asja lahendamisel tuleb võrdväärselt tagada kõigi TsMS §-s 2 nimetatud tsiviilkohtumenetluse ülesannete täitmine, st asi tuleb lahendada nii õigesti, mõistliku aja jooksul kui ka võimalikult väikeste kuludega. Kohtul tuleb ka kohustusi menetluse korraldamisel lugeda võrdväärseteks ja piirjuhtumitel kaaluda, milline kohustus väärib n-ö esmajärjekorras täitmist.¹²

Mõistlik kohtumenetluse pikkus ei ole ainult üksikisiku huvides, vaid on oluline kogu ühiskonna jaoks. Tsiviilkohtumenetlus ei vasta ühiskonna ootustele kui menetlus kestab ebamõistlikult pikka aega,¹³ ka jääb kohtusse pöördumise õigus suuresti teoreetiliseks ja illusoorseks kui kohtuotsust ei tehta mõistliku aja jooksul, kuna kohtusse pöördumise õigust kasutatakse just kohtuotsuse saamise eesmärgil.¹⁴ Samuti mõjutab liiga pikka aega lahendamata vaidlus tsiviilkäivet ja majandust laiemalt.¹⁵ TsMS-s menetlusetoimingute tegemiseks ettenähtud aeg on enamasti sisustatud mõistliku aja kaudu ja konkreetsed tähtajad on vaid üksikutel juhtudel.¹⁶

¹⁰ U. Lõhmus (koostaja). Inimõigused ja nende kaitse Euroopas. Tartu: Iuridicum 203, lk 165. – Arvutivõrgus: http://www.juridica.ee/get_doc.php?id=504 (01.03.2013).

¹¹ K. Luha. Kohtustatistika – aasta 2011 läbi keskmise menetlusaja prisma. Kohtute aastaraamat 2011. Tartu: Riigikohus. 2012, lk 7. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=64> (26.09.2012).

¹² RKTkm 3-2-1-57-11, p 40.

¹³ Eerik, lk 46.

¹⁴ F. Edel. The length of civil and criminal proceedings in the case law of the European Court of Human Rights. 2nd ed. Strasbourg: Council of Europe Publishing 2007, lk 6. – Arvutivõrgus: <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/B8229174-D0F4-4C65-A78C-FF9A510096AF/0/DG2ENHRFILES162007.pdf> (19.04.2013)

¹⁵ R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja –vabaduste kaitse. Juura. Tallinn: 2004, lk 311.

¹⁶ M. Vutt, M. Lillsaar. Menetluskulude kindlaksmääramise ja väljamõistmise praktika probleeme tsiviilkohru menetluses. Kohtupraktikaanalüüs 2009. Taru: Riigikohus õigusteabe osakond 2009, lk 10. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=1252> (01.03.2013).

Mõistliku aja määratluse asendamisel fikseeritud tähtaegadega võib miinuseks olla:

1. et kohtud ei suuda töökoormuse tõttu neid järgida ja seeläbi tähtajad kaotavad kohtunikku distsiplineeriva toime;
2. ka ei ole kohtuasja arutamise kiirus omaette väärtus.¹⁷

Tähtaegade sätestamine oleks avalikkusele raskesti täidetavate lubaduste andmine, mille mittetäitmisega kaasneks usaldamatus ja pahameel.¹⁸ Mõistliku menetlusaja hindamisel on olulised kaks põhiküsimust:

1. millist perioodi tuleb lugeda menetluse kestuseks, st vahemik mis hetkest menetlus algab ja millal loetakse menetlus lõppenuks;
2. kas antud periood on mõistliku pikkusega.

Eesti Vabariigi Põhiseadus¹⁹ ei sisalda selget nõuet kohtuasja arutamiseks mõistliku aja jooksul, küll aga on see tuletatav § -st 13 ja 14.

Isiku õigus nõuda õigusemõistmist mõistliku aja jooksul on sätestatud EIÕK. Õigus õigusemõistmisele mõistliku aja jooksul on EIÕK kirjas alates 1950 aastast, kui 12 Euroopa Nõukogu liikmesriiki sellele alla kirjutasid. EIÕK ratifitseerimisega on riigid võtnud endale kohustuse tagada kõigile nende jurisdiktsiooni all olevatele isikutele EIÕK sätestatud õigused ja vabadused.

Nende õiguste ja vabaduste kaitse süsteem on ülesehitatud subsidiaarsuspõhimõttel. Selle põhimõtte kohaselt on riigi tasandil inimõiguste tagamisel ja kaitsmisel põhiroll valitsustel, kohtutel ja parlamendil.²⁰ Selle põhimõtte järgimine on oluline kaeba seisukohast, kuna EIK arutab kaebusi lähtudes nende prioriteetsusest, mis on paika pandud 9. novembri 2010 avalikustatud prioriteetidest,²¹ millega on jagatud kaebused seitsmesse kategooriasse. Artikkel 6 alusel lahendatavad kaebused liigituvad alles neljanda ja viienda kategooria alla.

Õigus õiglasele kohtulikule arutamisele on demokraatlikus ühiskonnas üks olulisemaid õigusi, mis tagab ka teiste inimõiguste reaalse kaitse. EIÕK-s on need, üldisest õigusest tulenevad

¹⁷ Lõhmus, lk 165.

¹⁸ Smolej, Mirka. Johnsen, Jon T. Time Management of Justice Systems: a Northern Europe Study. European Commission for the Efficiency of Justice. Strasbourg, 6-8. December 2006, p 18. – Available: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/Delais/GestionTemps_en.pdf (19.04.2013).

¹⁹ Põhiseadus. RT I 1992, 26, 349; RT I, 27. 04. 2011, 1.

²⁰ M. Kuurberg. Tõhusad õiguskaitsevahendid ebamõistlikult pika menetluse heastamiseks Eestis. Juridica, 2012, 9, lk 677.

²¹ The Court's Priority Policy. Arvutivõrgus: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/AA56DA0F-DEE5-4FB6-BDD3-A5B34123FFAE/0/2010_Priority_policy_Public_communication.pdf (19.04.2013).

õiglase kohtuliku arutamise põhimõtted kirjas artiklis 6.²² EIÕK artikkel 6 lõike 1 kohaselt on igal oma tsiviilõiguste ja –kohustuste või temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamise korral õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud õigusemõistmise volitustega institutsioonis.

EIÕK täitmise kontrollimiseks loodi EIK kelle poole on võimalik pöörduda alles peale siseriiklike õiguskaitsevahendite ammendumist. EIK on oma lahendites rõhutanud, et riigi ülesanne on luua oma õigussüsteem selliselt, et oleks tagatud artikli 6 nõuetest kinnipidamine kohtute poolt. EIK ei ole üldjuhul aktsepteerinud valitsuste argumente asjade menetlemise venimisel, kui põhjendusena nimetatakse kohtute suurt töökoormust, kuna riigil on kohustus võtta kasutusele abinõud, et tagada nõuetekohane menetluse läbiviimine.

Kohtumenetluse kestust on EIK praktika põhjal käsitlenud Euroopa Nõukogu juures loodud kohtumenetluse efektiivsuse jälgimise komisjon (European Commission of the Efficiency of Justice, edaspidi CEPEJ) oma raportis.²³

Mõistliku menetlusajaga põhimõtte eesmärk on lõpetada menetlus, milles pooled viibivad poolte jaoks mõistliku aja jooksul. See põhimõtte kaitseb nii hagejat kui ka kostjat tsiviilkohtumenetlus, kuna lõpetab ebakindla olukorra, milles menetluse jooksul pooled viibivad.

1.2. Mõistliku menetlusaja hindamise kriteeriumid EIK praktika põhjal

Õigus asja arutamisele mõistliku aja jooksul on inimõiguste kohtu praktikas kõige enam tähelepanu pälvinud õigus.²⁴

Raporti kohaselt on EIK loonud kriteeriumid mille alusel saab hinnata menetluse aja kestust ja anda hinnangu kas menetlus aeg on olnud mõistlik või mitte. Hindamisel arvestatavaid kriteeriume on neli²⁵:

²² Lõhmus, lk 140.

²³ F. Calvez. Length of court proceedings in the member states of the Council of Europe based on the case law of the European Court of human Rights. Adopted by the European Commission of the Efficiency of Justice at its 8th plenary meeting. Strasbourg: Council of Europe, 2007. – Arvutivõrgus: http://www.coe.int/t/dhl/cooperation/cepej/delais/Calvez_en.pdf (19.04.2013).

²⁴ Lõhmus, lk 164.

²⁵ Calvez, lk 3-4.

- ✓ Asja keerukus – keerulisemate asjade puhul võib menetlus kujuneda pikemaks, kuid rõhutab, et isegi keerulise asja menetlusele kuluv aeg ei saa olla väga pikk. Asja keerukuse hindamisel arvestatakse kohtuasja iseloomustavaid fakte (mahukus, toimikute arv), mõned vaidlused on keerulised juba vaidluse eseme tõttu. Mõnel juhul võib keerukus tuleneda suurest tunnistajate arvust, keerukatest ekspertiisidest, jm põhjustest.²⁶
- ✓ Menetlusosaliste käitumine – kuigi menetlusosalised on vastutavad menetluse käigu eest ei vabasta see kohtuvõimu kohustusest tagada asja kiire arutamine. Kui viivitus on tekkinud eraõigusliku poole tõttu, ei ole riik otseselt vastutav, kuid võib tekkida küsimus kas kohus on astunud õigeid samme menetluse kiirendamiseks või kas kohus on näiteks ülemääraselt või ilma põhjuseta pikendand aja limiiti ja seeläbi võimaldanud mõistliku aja ületamist.²⁷
- ✓ Võimude (riigi) käitumine – riigil on kohustus organiseerida oma kohtusüsteem nii, et see suudaks tsiviil- ja kriminaalasjade üle otsustada mõistliku aja jooksul. EIK ei ole lugenud aktsepteeritavaks riikide põhjendusi, kus vabandatakse menetluse venimist protseduuriliste või muude puudustega oma kohtusüsteemis.²⁸
- ✓ Kaebaja jaoks kaalul olevad hüved – selle kriteeriumiga juhib EIK tähelepanu kohtuasjaga seotud erilistele huvidele ja ootab kohtult erilist hoolt asja menetlemisel. Need asjad võib jagada omakorda kaheks²⁹:
 1. Asjad mis nõuavad erilist hoolt – asjad, mis puudutavad isiku õigusliku seisundit (nt teovõime, eestkoste, hooldus), perekonnaseis (nt abielulahutus) ja sugulus (nt isaduse tuvastamine); liiklusõnnetuste ja vägivalla ohvritele kahjutasu maksmist; isikute erialast tegevust, eriti kui need puudutavad töövaidlusi ja palgavaidlusi, pensionivaidlusi või suuri raalisi nõudeid ja sotsiaalseid küsimusi.
 2. Erakorralist hoolt nõudvad asjad – asjad, mis puudutavad vanemaõiguste piiramist ja ravimatuid haigusi põdevaid isikuid.³⁰

Raportis toodud otsuste ja seisukohtade põhjal saab teha järelduse, et nn tavalistes tsiviilasjades võib peaaegu alati pidada mõistlikuks menetlusaega, mis ei ületa kahte aastat.

²⁶ Lõhmus lk 169.

²⁷ A. Grotian. (Tõlk. S. Soomets). Euroopa inimõiguste konventsiooni artikkel 6. Õigus asja õiglasele arutamisele, p 82. Human rights files, No. 13. Council of Europe Press, 1993, p 80. – Arvutivõrgus: <http://www.nc.ee/?id=531> (19.04.2013).

²⁸ Grotian, p 82.

²⁹ Sarapuu, lk 22, 23.

³⁰ Sarapuu, lk 23.

Sageli on küsimus selles, kui kaua kestis menetlus esimeses kohtuastmes, kuna enamasti tuleb viivitust ette just esimeses astmes. Samas, mainitud kaks aastat ei ole kehtiv kõigi asjade puhul. Nt nn eesõigusasjade puhul võib olla juba ebamõistlikult pikk, aga keerulisemate asjade puhul võib mõistlik menetlusaeg osutuda olulisemalt pikemaks.³¹ EIK on öelnud ka, et teatud viivitused mingis kohtuastmes on talutavad, siis kui kohtuasja kogukestus on mõistlik.³²

1.3. Menetluse algus ja lõpp

Menetlusaja algust tsiviilasjades saab hakata lugema asja kohtule arutamiseks andmisest, st kui esitatakse hagi kohtusse. Alates sellest ajast mõjutab asja kohtu tegevus. Tsiviilmenetluses algab menetlus reeglina hagi esitamisega esimeseastme kohtule.

Tsiviilmenetlus lõpeb ajast, kui on ammendunud korralise kohtukaebe võimalused.³³ EIK pikendas *Hornsby vs. Kreeka*³⁴ kohtuasjas mõistliku aja hindamisel arvesse võetavat perioodi. Antud kohtuasjas EIK rõhutas, et mõeldamatu oleks, kui EIÕK artikkel 6 loetleb üksikasjalikult protsessiosaliste ettenähtud protsessuaalsed tagatised, milleks on õiglane, avalik ja kiire menetlus, ilma kohtuotsuse täitmise tagamiseta. Kinnitas, et mis tahes kohtuotsuse täitmist tuleb artikli 6 kohaldamisel pidada protsessi lahutamatuks osaks.

Mõistliku aja arvestamisel arvesse võetav periood sisaldab kogu menetluse kestust, kaasa arvatud kõiki edasikaebamise menetlusi.³⁵ Menetluse osaks loetakse ka sisulisele menetlusele järgnev kohtukulude kindlaksmääramine, isegi kui see on eraldi seisev, tuleb teda pidada tegeliku vaidluse jätkuks ja kohaldub artikli 6 lg 1 mõistliku aja jooksul arutamise nõue.³⁶ Seega kuulub menetlusaja hulka ka kohtunikuabide poolt TsMS § 174 alusel läbiviidav menetluskulude kindlaksmääramise menetlus.

³¹ Luha, lk 4.

³² EIK 04.02.2010, 13791/06, *Gromzig vs Saksamaa*.

³³ Lõhmus, lk 167.

³⁴ EIK 19.03.1997, 18357/91, *Hornsby vs. Kreeka*

³⁵ EIK 23.04.1987, 9616/81, *Erkner ja Hofauer v Austria*, 23.04.1987, p 65.

³⁶ EIK 23.09.1997, 22410/93, *Robins v Ühendkuningriigid*, p 29.

1.4. Menetluse läbiviimisel kohtunikuabide poolt venimist tekitavad viivitused

Ühe tegurina menetluse venimisel on nimetatud menetluse üleandmist kohtunikuabidele.³⁷ Neile menetluse üle andmine on vabastanud kohtunikud menetluskulude menetlusest, kuid menetlusosalise jaoks on kujunenud olukord halvemaks, kuna eelnevale asja arutamisele lisaks on rakendatud menetlusest kujunenud pooltele eraldi lisamenetlus. Tihti tähendab see kulude hüvitamist taotlevale poolele pikka protsessi, mille käigus kantud kulude hüvitamist seadus paraku ette ei näe. Kirjeldatud eraldi menetluse põhjendatust ja vajalikkust on analüüsinud erinevad autorid ja leidnud, et hetkel toimiv kord vajab reformi.³⁸ Justiitsministeeriumi 2013 andmeanalüüsi järgi on koostatud valimi kohaselt kohtunike poolt läbiviidud menetluse pikkus keskmiselt 135 päeva, kuid samal perioodil kohtunikuabide poolt läbiviidud menetluse pikkus on keskmiselt 326 päeva.³⁹

Käesolevas töös on püütud kohtunikuabi poolt menetluse läbiviimisel tekkivaid viivitusi menetluskulude avalduse ja poolte vastuste edastamisel teistele menetlusosalistele, eristada dokumentide menetlusosalistele kättetoimetamisest (mis TsMS § 306 lg 1 kohaselt on dokumendi üleandmine saajale selliselt, et saajal oleks võimalik dokumendiga oma õiguse teostamiseks ja kaitsmiseks õigeaegselt tutvuda). Vaadeldud on dokumentide edastamisel aega avalduse esitamisest, kuni menetluskulude edastamise määruse tegemiseni. Lisaks on uuritud, kui ruttu peale menetlusosaliste poolt vastamist on kohtunikuabi teinud määruse menetluskulude kindlaksmääramise kohta. Vaadeldav periood algab eelnevalt jaotuse määranud otsuse jõustumisest ja lõpeb määruse tegemisega, st periood, kui menetlust juhib kohtunikuabi.

Menetluskulude kindlaksmääramiseks eraldi toimuv menetlus TsMS § 174 alusel on kahe etapiline. Esimese osa moodustab menetluskulude jaotuse määramine § 173 alusel. Töö koostamisel kasutatud lahendite puhul on sageli pooled menetluskulude kindlaksmääramise menetluse käigus esitanud vastuväiteid seoses kulude jaotuse määramisega. Tundub, et pooled ei tea täpselt kulude kindlaksmääramise menetluse eesmärki. Vastuseks viitavad kohtunikuabid määrustes TsMS § 178 lg-le 1, mis ütleb, et kulujaotuse kohta tehtud lahendit saab vaidlustada üksnes selle kohtulahendi peale edasi kaevates, millega menetluskulude jaotus kindlaks määrati.

³⁷ V. Kõve. Tsiviilkohtumenetluse kiirendamise võimalused ja nendega seotud ohud. *Juridica*. 2012,9, lk 673.

³⁸ Kõve, lk 673. A. Pärsimägi. Hagimenetlus. Hagi ja taotluste esitamine. Tallinn: Juura 2010, lk 192.

³⁹ Andmeanalüüs_Merilin_08.03.2013, lk 2. Justiitsministeeriumi töömaterjal.

Teise osa menetlusest moodustab eraldi menetlus, mille käigus tuleb kulude hüvitamist taotleval poolel esitada 30 päeva jooksul TsMS § 174 kohaselt vastav avaldus esimeseastme kohtule, koos menetluskulude nimekirjaga, milles on detailselt näidatud kulude koosseis ning kinnitada et kõik kulud on kantud seoses kohtumenetlusega. Menetluskuludelt arvestatava käibemaksu hüvitamiseks tuleb avalduse esitajal kinnitada, et taotleja ei ole käibemaksukohuslane, ega saa muul moel tekkinud kuludelt käibemaksu tagasi arvestada.

TsMS § 174 lg 8 kohaselt kohtunikabid võivad menetlust läbi viia, see sõltub kohtute töökorraldusest. Sellele on juhtinud maakohtu tähelepanu ka Riigikohus rõhutades, et TsMS § 174 lg 8 järgi võib menetluskulude kindlaksmääramise määrase teha kohtunikuabi, see ei tähenda, aga et asja ei võiks lahendada kohtunik, mh asja maakohtus lahendanud kohtunik ja lisaks on rõhutanud, et kohtute tööjaotuse ja töökorralduse küsimus tuleb lahendada nii, et menetluskulude kindlaksmääramise avalduste lahendamine ei veniks seetõttu, et nende lahendamine on antud üksnes või põhiliselt kohtunikuabide teha, kes füüsiliselt seda aga ei jõua.⁴⁰

Lisaks füüsilisele mitte jõudmisele on menetluse venimisel toodud põhjusena ka kohtunikuabi sobimatus menetlust läbi viima, kuna erinevalt asja lahendanud kohtunikust ei ole kohtunikuabi eelneva protsessiga seotud ja seetõttu ei oma piisavat teavet, et hinnata õieti väljamõistetavat menetluskulude rahalist suurust.⁴¹

Töö koostamisel kasutatud lahendites on menetlusele kulunud aega hinnatud kulude jaotuse määranud lahendi jõustumisest kuni kohtunikuabi poolt tehtud määruseni. Vaadeldud lahendites on kõige lühem menetlus olnud 49 ja kõige pikem menetlus kestis 447 päeva. Menetluse pikkust mõjutab oluliselt kohtu poolt dokumentide edastamise kiirus, st millal on kohtuametnik edastanud kohtule esitatud avalduse koos kulude jaotusega. Mitte alati ei ole dokumentide edastamisel venimise põhjuseks ainult dokumentide kättetoimetamise osa, vaid toimikutest on näha, et osade lahendite puhul on avalduse esitamise ja dokumentide edastamiseks koostatud kohtumääruse vahel pikk vahe, kus ei ole näha mingit tegevust.

Tsiviilasjas 2-07-33324 esitas hageja kahjuhüvitamise nõude kahe kostja vastu. Lahend jõustus osaliselt 29.12.2009, millega kohus jättis kostja I menetluskulud hageja kanda. Kostja I esitas kohtule avalduse menetluskulude kandmiseks 30.12.2009. Kostja esindaja edastas § 337 kohaselt menetluskulude avalduse koos lisadega ise teisele poolele.

⁴⁰ RKTkm 3-2-1-18-11, p 28

⁴¹ C. Ginter. Menetluskulude väljamõistmine tsiviilasjas. Kohtute aastaraamat 2011. Tartu: Riigikohus. 2012, lk 69. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=64> (26.09.2012).

Toimikust on näha, et kuni e-kirjani 20.07.2010, kus kohtunikuabi küsib hageja esindajalt, kas ta on kätte saanud kostja esindaja edastatud menetluskulude avalduse, ei ole kohtutoimiku kohaselt tehtud ühtegi toimingut. Vastuseks e-kirjale tuli kohtunikuabile tagasi teavitust, et hageja esindaja on puhkusel kuni 09.08.2010 ning 10.08.2010 teavitas esindaja, et sai kätte kostja esindaja poolt edastatud menetluskuludokumentid. 10.08.2010 teavitas kohtunikuabi esindajat, et avaldusele on võimalik vastata 20 päeva jooksul. Menetluskulude kindlaksmääramise määrus on kohtunikuabi poolt tehtud 22.03.2011. Käesolev määrus oli kõigist vaadeldud lahenditest pikima menetluskulude kindlaksmääramise menetluse ajaga.⁴²

Pikk periood, kus tegevust ei toimu on vaadeldavates kohtuasjas olnud toimiku kohaselt tsiviilasjas nr 2-08-25722. Kostja esindaja on edastanud kostja vastuse avaldusele 01.11.2010 kohtule ja hagejale. 03.11.2010 on kohtunikuabi e-kirjaga teavitanud hagejat et viimasel on võimalik vastata 20 päeva jooksul. Vastust kirjale ei järgnenud, alles 03.01.2011 teatas hageja, et on kostja vastuse saanud kätte ja 01.11.2010 ja kohtu kirja 03.11.2010 ja ei soovi esitada täiendavaid seisukohti, kuna leiab, et kostja vastus pole andnud põhjust hageja varasemate seisukohtade muutmiseks. Hageja vastus on tulnud kohtunikuabi poolt määratud ajast oluliselt hiljem. Kohtunikuabi on teinud määruse 11.04.2011.⁴³ Menetluskulude kindlaksmääramise menetlus kestis kokku 215 päeva.

Vaadeldud lahendite puhul on näha, et avaldusi menetluskulude rahaliseks kindlaksmääramiseks on edastatud nii peale menetluskulude jaotuse kindlaksmääranud otsuse jõustumist 30 päeva jooksul kui ka enne kulude kindlaksmääramise otsuse jõustumisest. Alates avalduse laekumisest on mentlust võimalik hakata edasi viima kohtunikuabil. Kui võrrelda lahendeid, kus on menetlusosalistel esindajad, nende lahenditega kus pool esindab ennast ise, siis on näha, et esindajaga menetlustes on dokumentide edastamise kiirem, kui ilma esindajata. Kuid isegi kui avalduse on edastanud esindaja TsMS § 337 kohaselt, kus mitut menetlusosalist esindab advokaat, saadab kohtule edastatavad dokumendid ja lisad ise teiste menetlusosaliste advokaatidele ja on sellest ka kohut teavitanud, ei ole see oluliselt kiiremini aidanud menetlust läbi viiva. Seda on näha lahendis 2-07-333242, kuna kohtunikuabi poolt on olnud menetluses pikk periood, kus ei ole toimiku kohaselt midagi toimunud.

⁴² HMK määrus 2-07-33324.

⁴³ HMK määrus 2-08-25722.

Leian, et viivitused menetluses on seotud kohtute töö korraldusega. Toimikute kohaselt ei tee kõiki toiminguid kohtunikuabi, vaid nt kirju edastavad ka kohtuametnikud. Arvan, et menetluse pikkust mõjutaks oluliselt parem töö korraldus.

Menetluse pikkust mõjutab ka eelnev poolte poolt erinevate arvamuste korduv saatmine, isegi kui kohtunikuabi on öelnud, et saadab dokumendid tutvumiseks ja vastuste ei soovi. Menetlus on kujunenud avaldusele vastamise vastuste jadaks.

1.5. Menetlusdokumentide kättetoimetamisel venimist põhjustavad viivitused

Menetluse üheks oluliseks osaks, mille tõttu menetlus võib venima hakata, on kindlasti menetlusstaadium, mille käigus toimub menetlusdokumentide kättetoimetamine. Kättetoimetamise probleemi tunnetavad rohkem just esimese astme kohtud. Eelkõige on kohus raskustes esmase kättetoimetamisega, mis toimub esimese astme kohtu menetluse alguses⁴⁴.

Menetluskulude kättetoimetamist reguleerib TsMS 6 osa, mille kohaselt on kättetoimetamine menetlusdokumentide edastamine saajale kindlaid reegleid järgides selliselt, et saajal oleks võimalik oma õiguste teostamiseks ja kaitsmiseks menetlusdokumentidega õigeaegselt tutvuda. Saajaks loeb TsMS § 306 lg 1 menetlusosalist või muud isikut kellele dokument on adresseeritud. Lisaks nõuetekohasele edastamisele peab kättetoimetamine olema ka nõuetekohaselt dokumenteeritud. Seda on rõhutanud Riigikohus, juhtides kohtute tähelepanu vajadusele tagada toimikusse lisatavate kättetoimetamist tõendavate dokumentide korrektne täitmine. Vastasel korral on oluliselt raskendatud mh selle asjaolu selgitamine, kas menetlustähtaeg on hakanud kulgema või mitte.⁴⁵

Justiitsministeeriumi andmeanalüüsis on vaadatud ka valimis olevate lahendite puhul keskmist avalduse vastaspoolele kättetoimetamisele kulunud aega. Üldine keskmine on kohtunike ja kohtunikuabide puhul 176 päeva. Eraldi vaadates on aga kohtunike puhul olnud kättetoimetamise aeg 121 päeva, aga kohtunikuabide puhul 177 päeva.⁴⁶

Lahendite põhjal pikima menetluskulude avalduse kättetoimetamise ajaga olid tsiviilasjad 2-07-33324 ja 2-10-15012, kus kulus menetlusdokumentide kättetoimetamiseks teisele poolele

⁴⁴ Vutt, Lillsaar, lk 11.

⁴⁵ RKTkm 3-2-1-97-09, p 12.

⁴⁶ Andmeanalüüs, lk 2.

üle 200 päeva. Nendel lahenditel oli ka kõige pikem menetlusaeg menetluskulude kindlaksmääramise menetluses, mõlema lahendi puhul üle 400 päeva.

Tsiviilasjas number 2-10-15012 on eelnevalt 27.05.2010 tehtud tagaseljaotsus, kus lahendati hageja võlanõuet kahe kostja vastu. Kostjatele toimetati lahend kätte TsMS § 327 lg 3 kohaselt. Antud sätte kohaselt toimub kättetoimetamine hoiustamisega. Otsus jõustus 05.01.2011 kui Riigikohus jättis määrusega asja menetlusse võtmata. Määruse kohaselt on avalduse menetluskulude kindlaksmääramiseks esitanud hageja 13.01.2011 ning avaldus menetluskulude kindlaksmääramiseks koos lisadega on kostjale I edasi andmiseks kätte toimetatud 30.08.2011 ja kostjale II 16.09.2011. Kohtunikuabil on kulunud avalduse kättetoimetamiseks kostjale I 230 ja kostjale II 247 päeva. Vastuväiteid või vastust ei ole kostjad kohtule esitanud. Määruse on kohtunikuabi teinud antud asjas alles 05.03.2012 ja see on jõustunud 02.04.2012.⁴⁷

TsMS § 306 lg 5 loetleb menetluskulud, mida kohus peab menetlusosalistele kätte toimetama, nendeks on hagiavaldus, kaebus ja nende täiendused, kohtukutsed ja kohtuotsus ja asjas menetlust lõpetav määrus ning muud seaduses nimetatud menetluskulud. Menetluskulude kindlaksmääramise menetluses tuleb menetluskulude avaldus koos lisadega edastada teisele poolele TsMS § 176 lg 1 kohaselt kohtu poolt viivitamatult.

Enamikes vaadeldud lahendites on menetluskulude avaldus koos kulude nimekirjaga teisele poolele edastatud tähtselt väljastusteatega. Tähtselt kirjaga edastamine on tavaline dokumentide edastusviis tsiviilasja menetluse alguses, kuna selles etapis ei ole kostjal veel kohtule teadaolevat esindajat. Kui kostjale ei ole võimalik edastada dokumenti tähtselt kirjaga, siis valib kohus järgmise edastusviisi, mis sageli toob hagejale kaasa lisakulu. Tihti on järgmiseks kättetoimetajaks kohtutäitur, kuid vähesel ja fikseeritud tasumäära tõttu ei ole kohtutäitrid eriti motiveeritud.⁴⁸ Menetluskulude menetlus on n-ö jätk eelnevale menetlusele, kuid dokumentide edastamine on sageli ka selle menetluse käigus probleemiks. Lihtsam on menetluskulude avaldust edastada teisele poolele, kui teisel poolel on esindaja.

Toimikute kohaselt ei ole alati kättetoimetamise taga probleemiks dokumentide mitte vastuvõtmine. Kindlasti on olukordi, kus isikule ei õnnestu kätte anda menetluskulude esimesel korral, kuid see ei pea alati tähendama, et isik ei soovinud neid vastu võtta. Toimikutest on näha, et avalduse edastamiseks kostja elukoha kindlakstegemisel on kohus kasutanud erinevaid võimalusi mh rahvastikuregistrit, Maksu – ja Tolliamet andmeid,

⁴⁷ HMK määrus 2-10-15012.

⁴⁸ Vutt, Lillsaar, lk 13.

Töötukassa andmeid jne. Selline otsimine paratamatult tekitab aja ja töö kulu, kindlasti oleks kohtutel lihtsam kostjale menetlusedokumente edastada, kui oleks võimalik tugineda rahvastikuregistri kontrollitud ja tegelikkusele vastavatele andmetele, see eeldaks registri tegevuse korrastamist.⁴⁹

1.5.1. Menetlusedokumentide edastamine Ametlike Teadaannete kaudu

Ühe kättetoimetamise viisina on vaadeldud lahendites kasutatud ka kättetoimetamist Ametlike Teadaannete kaudu, kokku 3 korral. Riigikohus on väljendanud seisukohta, et kohtudokumentide avaldamine väljaandes Ametlikud Teadaanded ei ole optimaalne viis anda füüsilisest isikust protsessiosalisele teada temale saadetud dokumentidest⁵⁰ ja on leidnud, et ajalehekuulutuse abil võib kutset kätte anda ainult siis, kui kõik teised kätteandmise vahendid ei ole tulemusi andnud, kohtusse kutsumine ja hagiavalduse kostjale kätteantuks lugemine ajalehekuulutuse avaldamisega riivab isiku põhiseaduse § 24 lg-s 2 sätestatud põhiõigust olla oma kohtuasja arutamise juures. See seab kõrgendatud nõuded kohtusse kutsumisele ja hagiavalduse kätteantuks lugemisele. Avaliku kättetoimetamisega on takistatud ka Põhiseaduse § 24 lg-s 5 sätestatud kaebeõiguse tähtaegne teostamine, kuna isik ei pruugi tema koht tehtud lahendist teada.⁵¹ Kohtudokumentide avaldamine Ametlikes Teadaannetes ei ole optimaalne viis anda teada füüsilisest isikust menetlusosalisele temale saadetud dokumentidest ja kohus peab tegema lisatoiminguid, et leida andmeid kostja elukoha kohta.⁵²

Avalikul kättetoimetamisel dokumenti reaalselt isikule kätte ei toimetata, vaid see toimub interneti vahendusel, kus avaldatakse väljavõtte dokumendist. Ametlikes Teadaannetes avaldamist reguleerib Riigi Teataja seadus.⁵³

Kasutatud lahenditest on kolmes tsiviilasjas toimunud menetlusedokumentide kättetoimetamine Ametlike Teadaannete kaudu. Kõigil neile on menetluskulude kindlaksmääramisele eelnenud jaotuse kindlaksmääratud tagaseljaotsusega.

Kommunaalteenuste võlgnevuse sissenõudmisel tsiviilasjas 2-10-23817 oli algselt nõue suunatud teise kostja vastu, kuid, siis suunati nõue korteriomaniiku vastu, keda aga ei suudetud

⁴⁹ Kõve, lk 667.

⁵⁰ RKTKm 3-2-2-1-08, p 6.

⁵¹ RKTKo 3-2-3-1-06, p 6.

⁵² RKTKm 3-2-2-4-10, p 12.

⁵³ Riigi Teataja seadus. RT I 2010, 19, 101.

leida. Kohus saatis hagiavaldusel olnud aadressil kirja ja teavitas kostjat, et kuna talle pole lahendit võimalik tähtud kirjaga kätte toimetada põhjusel, et kohtul puuduvad andmed aadressi kohta, siis on kohus otsuse hoiustanud Tartu mnt aadressil. Kohtunikuabil ei õnnestunud kostjale kätte toimetada ka menetluskulude avaldust ja ta saatis hageja esindajale kirja 04.02.2011, et see annaks seisukoha, kas soovitakse avaliku kättetoimetamist. 07.02.11 on hageja teatanud, et soovib avalikku kättetoimetamist, kuna kostja täpsemat aadressi ei tea. Sellele järgnes 08.02.2011 tehtud kohtunikuabi määrus menetluskulude avalikuks kättetoimetamiseks ja Ametlikes Teadaannetes avaldamine. 14.04.2011 tehtud määrus kulude kindlaksmääramise kohta on samuti tehtud teatavaks ajalehes avaldamise kaudu.⁵⁴

Tsiviilasjas 2-10-20201 edastatakse menetluskulude kindlaksmääramise menetluse menetluskulud hageja palvel Ametlike Teadaannete kaudu. Kui enamuse lahendite puhul on näha, et kohus on üritanud pikka aega menetluskulude avaldust kostjale kätte toimetada, siis antud asjas toimetati Ametlike Teadaannete kaudu avaldus menetluskulude kindlaksmääramiseks kostjale 28 päevaga. Tagaseljaotsus jõustus 26.07.2011 ja palve edastada dokumendid avalikult kostjale on hageja poolt esitatud 18.08.2011. Kohtunikuabi poolt tehtud määrus kulude kindlaksmääramiseks toimetati kostjale kätte samuti Avalike Teadaannete kaudu.⁵⁵

Kolmanda avalikul teatamisel kättetoimetamisega on eelnevalt üritatud ka kättetoimetamist kohtutäituri vahendusel, kuid see on jäänud ilma positiivse lõpplahenduseta ja menetluskulud ning ka nende põhjal tehtud kulude kindlaksmääramise määrus on kättetoimetatud Ametlike Teadaannete kaudu.⁵⁶

Kättetoimetamise eesmärk on teavitada menetluse osapoolt menetluskulude sisu kohta. Avalikul kättetoimetamisel ei saa olla kindel, et on täidetud kättetoimetamise eesmärk.

⁵⁴ HMK määrus 2-10-23817.

⁵⁵ HMK määrus 2-10-20201.

⁵⁶ HMK määrus 2-10-15483.

2. KOHTUNIKUABIDE POOLT KAALUTLUSÕIGUSE KASUTAMINE MENETLUSE LÄBIVIIMISEL

2.1. Kohtunikuabide ülesanded ja pädevus

Kohtunikuabi on kohtuametnik, kelle õigusliku seisundit, esitatavaid nõudeid, sotsiaalseid tagatise ning ametikitsendusi, ettevalmistust ja ametissenimetamist reguleerib Kohtute seaduse 14 peatükk.⁵⁷ Kohtunikuabi institutsioon loodi 1995 seoses äriseadustiku jõustumisega, millega läks äriregistri pidamine kohtutele. Kohtunikuabi ülesanded ja vastutusvaldkonnad on aja jooksul muutunud ja sõltuvad sellest, millises osakonnas kohtunikuabi ametis on.⁵⁸ Neid on ametis kinnistus ja registriosakonnas, kus nad lahendavad isikute avaldusi ja teevad avalduse õiguspärasuse korral kohtu registritesse. Samuti on nad seotud maksekäsuosakonnaga, kus kohtunikuabid viivad läbi maksekäsu kiirmenetlust, mis on lihtsustatud kord rahaliste nõuete maksmapanekuks. Õigusteenistuse osakonnas, nad täidavad tsiviilkohtumenetluse seadustikust tulenevaid ülesandeid. Vaadeldud lahendite puhul olid menetluskulude kindlaksmääramise menetlust läbiviinud kohtunikuabid Harju maakohu kinnistusosakonna kohtunikuabid.⁵⁹

Algselt täitsid kohtunikuabid mitmeid haldusfunktsioone, nüüd tegelevad nad ka õigusemõistmist puudutavate küsimustega tsiviilkohtumenetluses. Kui varem täitsid nad oma ülesandeid kohtuniku järelevalve all, siis tänaseks on aga kohtuniku täielikust kontrollist loobunud ja kohtunikuabid on oma ülesannete täitmisel sõltumatud ning peavad kohtuniku juhiseid järgima vaid seadusest tulenevatel juhtudel ja ulatuses.

Õiguskantsler on avaldanud arvamust, et olukorras kus kohtunikuabide määruste peale edasikaebeõigus puudub, on tõusetunud küsimus määruste peale edasikaebeõiguse puudumise põhiseaduspärasusest. Olukord on õiguskantsleri arvates eriti terav just mitte-edasikaevatavate määruste tegemise pädevuse andmisel. Selline määrus mõjutab isiku põhiõigusi lõplikult ning seega võib tuua kaasa pöördumatu kahju.⁶⁰ Edasikaevatavad ei ole TsMS § 178 lg 2 kohaselt menetluskulude määrad, milles väljamõistetav summa jääb alla 200 euro.

⁵⁷ Kohtute seadus. RT I 2002, 64, 390; RT I, 29. 12. 2012, 8.

⁵⁸ Kohtunikuabi amet saab täna 15 aastaseks. Justiitsministri kõne. – Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/56280> (19.04.2013).

⁵⁹ Kohtute kontaktandmed. – Arvutivõrgus: <http://www.kohus.ee/kontaktandmed> (19.04.2013).

⁶⁰ I. Teder. Kõne kohtunikuabi institutsiooni 15. aastapäeva tähistamiseks korraldatud akadeemilisel konverentsil 30. märtsil 2012 Tallinnas. – Arvutivõrgus: <http://oiguskantsler.ee/et/indrek-teder-kone-kohtunikuabi-institutsiooni-15-aastapaeva-konverentsil> (19.04.2013).

2.2. Diskretsioon ehk kaalutusõigus

Kaalutusõigus ehk diskretsioon on administratsiooni pädevus vabalt hinnata olukorda ja teha sellele vastav otsus. Diskretsiooni määratlus sisaldub Haldusmenetluse seaduse⁶¹ (edaspidi HMS) § 4, mille kohaselt kaalutusõigus (diskretsioon) on haldusorganile seadusega antud volitus kaaluda otsustuse tegemist või valida erinevate otsustuste vahel. Kaalutusõigust tuleb teostada kooskõlas volituse piiride, kaalutusõiguse eesmärgi ning õiguse üldpõhimõtetega, arvestades olulisi asjaolusid ning kaaludes põhjendatud huve. Seega HMS § 4 lg 2 kohaselt: 1. kui on seaduses ette nähtud kaalutusõiguse alus, siis tuleb kaalutleda otsustamisel; 2. kaalutleda tuleb kooskõlas volituse piiridega; 3. kaalutleda tuleb kooskõlas normi eesmärgi ja õiguse üldpõhimõtetega; 4. kaalutleda tuleb arvestades olulisi asjaolusid ning põhjendatud huve.

2.3. Kaalutusõiguse piirid TsMS § 175 alusel

Riigikohus on oma lahendites öelnud, et kui menetlusosaline peab TsMS § 175 lg 1 kohaselt, vastavalt menetluskulude jaotust kindlaks määravale kohtulahendile kandma teist menetlusosalist esindanud lepingulise esindaja kulud, mõistab kohus kulud välja põhjendatud ja vajalikus ulatuses. Antud sätte järgi on menetlusosalist esindanud lepingulise esindaja kulude põhjendatuse ja vajalikkuse hindamine kohtu diskretsiooniotsus, millesse kõrgema astme kohus saab sekkuda vaid juhul, kui kohus on ületanud diskretsioonipiire.⁶²

Töös vaadeldud lahendite puhul on kohtunikuabid lähtunud menetluskulude kindlaksmääramisel seaduse redaktsioonist, mis kehtis kuni 31.12.2012. Alates 01.01.2013 jõustus uus redaktsioon. Muudatused viidi seaduse eelnõu⁶³ kohaselt sisse, kuna sooviti kiirendada menetlust, et kohus jõuaks menetluskulude kindlaksmääramise lahendi teha mõistliku aja jooksul.

Varasema redaktsiooni kohaselt TsMS § 175 lg 1 järgi kohus mõistis välja eelneva kuludejaotuse alusel menetluskulude kindlaksmääramise menetluses teise poole

⁶¹ Haldusmenetluse seadus. RT I 2001, 58, 354; RT I, 23. 02. 2011, 3.

⁶² RKTKm 3-2-1-43-10, p 19; RKTKm 3-2-1-132-10, p 10; RKTKm 3-2-1-171-12, p 13.

⁶³ XII Riigikogu. Riigilõivuseaduse, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse 206 SE eelnõu seletuskiri. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=66ff74e2-679c-4088-9d57-f404ba313b4a&> (26.09.2012).

õigusabikulud põhjendatud ja vajalikus ulatuses. Kehtiva korra kohaselt mõistab kohus välja kulude jaotuse alusel teise poole lepingulise esindaja kulud, kuid erinevus seisneb selle, et kulude põhjendatust ja vajalikkus tuleb hinnata ainult siis, kui teine pool vaidleb kuludele vastu või menetluskulude kindlaksmääramise avaldus on selgelt põhjendamatu või kui lepingulise esindaja kulude kohta esitatakse vastuväide. Vastasel juhul mõistab menetleja kulud välja jälgides ainult seda, et väljamõistetavad kulud ei oleks § 175 lg 4 kohaselt kehtestatud piirmääradest suuremad. Seadusele lisati ka § 177 lg-e 4, mille kohaselt võib kohus menetluskulud kindlaks määrata kirjeldava ja põhjendava osata määrusega, kui talle ei esitata ettenähtud tähtjaks vastuväidet teise poole menetluskuludele. Kui vastuväiteid pole esitatud rahuldada menetleja avalduse täielikult.

M. Vutt on väljendanud oma 2009 aasta kohtupraktikaanalüüsis arvamust, et menetluskulude kindlaksmääramise määrus ei pea olema üldjuhul põhjendatud arvestades TsMS § 478 lg-t 2. St üldiselt võib menetluskulude kindlaksmääramise määrus olla kohtuotsusega võrreldes vähem põhjendatud juhul, kui kulude kandmiseks kohustatud isik ei ole menetluskulude taotlusele vastu vaielnud ja taotlus rahuldatakse. Silmas on peetud põhjendatust vormilises, mitte, aga materiaalses mõtte materiaalses.⁶⁴ Menetluskulude määramine on oma olemuselt hagita menetlus, hagita menetluses on TsMS § 478 lg 1 kohaselt lahendiks kohtumäärus, mida lg 2 esimese lause kohaselt ei pea põhjendama, kui sellega rahuldatakse avaldus ega kitsendata ühegi menetlusosalise õigusi.

V. Kõve on avaldanud arvamust, et põhjendusteta otsuse puhul võib tekkida olukord, et poolel jääb saavutamata taotletud eesmärk – õigusrahu ja otsuse aktsepteeritavus, mis võib olla oluline, samas võib jääda põhjendamata otsus puhul ka arusaamatuks pooltele, miks just selline otsus tehti.⁶⁵

2.4. Kaalutlusõiguse kasutamine kohtunikuabide poolt vaadeldavates lahendites

Kaalutlusõiguse kasutamine kohtuniku ja kohtunikuabi poolt otsuse tegemisel tähendab, et otsuse langetaja peab otsuse tegemisel arvestama tervet rida erinevaid asjaolusid. Nendeks erinevateks asjaoludeks on nt kohtuasja raskus ja kui ulatuslik on antud asi, kui palju see riivas isikut ja tema lähedasi, kas see isik sai materiaalselt kahju. Oluline on arvestada sellega, et iga kohtuasja puhul on arvestatavad asjaolud erinevad. Kaalutlusõiguse rakendamisel

⁶⁴ Vutt, lk 6.

⁶⁵ Kõve, lk 671.

lähtuvad kohtunik ja kohtunikuabi seadusest, tõenditest ja oma sisemisest veendumusest. Menetluskulude kindlaksmääramise menetluse läbiviimisel TsMS § 175 lg 1 alusel ja otsuse tegemisel kasutab kohtunikuabi kaalutlusõigust. Menetluskulude kindlaksmääramise menetlus on oma olemuselt hagita menetlus.⁶⁶

Menetluskulude väljamõistmine toimub põhimõtteliselt samadel alustel kahjuhüvitise väljamõistmisega võlaõigusseaduse⁶⁷ (edaspidi VÕS) järgi, mida reguleerib VÕS § 128 lg 3. Samas, on seadusandja näinud ette menetluskulude hüvitamiseks eraldi menetluse, mille läbiviimise põhimõtted on reguleeritud TsMS-s ja selle alusel kehtestatud õigusaktides,⁶⁸ kuna tsiviilkohtumenetluses kaasatud esindaja kulude puhul on tegu protsessiõigusliku küsimusega ja seetõttu ei saa ka taotleda nende kulude hüvitamist materiaalõigusliku kahjuhüvitisnõudega.⁶⁹

Vaadeldud lahendid on perioodist 01.01.2011 – 01.01.2012, nende tegemise ajal ei olnud veel jõustunud redaktsioon, mille kohaselt võib teha põhjendava osata määruse. Kasutatud lahenditest on näha, et kohtunikuabid on ka varem teinud määruseid, kus puudub kulude analüüs ja kulud on kindlaksmääratud avalduses näidatud ulatuses, kuna pole esitatud avaldusele vastuväidet. Tsiviilasjas 2-08-70010 on kohtunikuabi väljamõistnud õigusabikulud määrusega, milles ei ole kulude analüüsi tehtud, kuna kostja pole kuludele vastu vaielnud. Kohtul kulus avalduse edastamiseks kostjale kokku 152 päeva ja kogu menetluskulude menetlus kestis kokku 272 päeva. Üle poole ajast kulus dokumentide edastamiseks.⁷⁰ Määruses 2-10-14992 pole kohtunikuabid analüüsinud kulude põhjendatust ja vajalikkust, ning kuigi edastatud avaldusele pole vastuväiteid esitatud, on menetluse ajakulu olnud 160 päeva, sellest 81 päeva kulus avalduse kättetoimetamisele.⁷¹ On näha, et ilma põhjendava ja selgitava osata määruse tegemine ei ole oluliselt lühendanud menetluse aega, võrreldes teiste kohtunikuabide poolt tehtud määrustega, mis sisaldavad selgitavat ja põhjendavat osa.

Avalduse edastamise kohustus tulenevalt TsMS § 176 lg 1, mille kohaselt peab kohtunikuabi viivitamatult edastama esitatud avalduse koos kulude nimekirjaga teisele poolele, kuid korduvate vastustele vastamiste edastamise kohustust ei ole. Seaduse kohaselt on kohtunikuabil õigus TsMS § 174 lg 5 järgi anda menetlusosalisele tähtaeg hüvitatavate menetluskulude täpsustamiseks või kohustada poolt esitama menetluskulusid tõendavaid

⁶⁶ RKTkm 3-2-1-18-11, p 11.

⁶⁷ Võlaõigusseadus. RT I 2001,81, 487; RT I, 05. 04 2013, 4.

⁶⁸ RKTkm 3-2-1-112-09, p 18.

⁶⁹ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Juura, Tallinn: 2006, lk 451, p 4.2.4.

⁷⁰ HMK määrus 2-08-70010.

⁷¹ HMK määrus 2-10-14992.

dokumente. Ka peab menetleja arvestama otsuse tegemisel, et otsuses ei oleks poolele üllatavaid asjaolusid, mida pole varem käsitletud. Seda küsimust on analüüsinud Riigikohus ja öelnud, et TsMS § 436 lg 4 esimese lause järgi ei tohi kohus otsust tehes tugineda asjaolule, mida ei ole menetluses arutatud ning TsMS § 463 lg 2 järgi kohaldatakse eeltoodut ka kohtumäärusele. Riigikohus lahendas määruskaebust, kus ringkonnakohtul oli tekkinud kahtlus, et kostja on käibemaksukohustuslane (hageja osutas sellele ringkonnakohtule esitatud määruskaebuses) või ta saab muul põhjusel tekkinud kuludelt käibemaksu tagasi arvestada ja sellele tuginedes vähendas maakohtus väljamõistetud menetluskulude suurust. Kolleegium ütles, et kui ringkonnakohtul oli selline kahtlus, siis tulnuks tal anda kostjale TsMS § 174 lg 5 kohaselt võimalus esitada oma seisukohad, muuhulgas täiendada kinnitusavaldust ning vajadusel esitada ka tõendid, ühtlasi kolleegium nõustus kostjaga, et ringkonnakohtu määrus on talle üllatuslik, st määrus ei vasta TsMS § 436 lg-s 4 sätestatud nõuetele.⁷²

Mitmete lahendite puhul võib märgata, et kohtunikuabi edastab dokumendid vastuse saamiseks teisele poolele ja palub vastust, kuigi tavaliselt on tal otsuse langetamiseks vajalik info olemas ja menetluskulude avalduse esitaja poolt saadatud vastusest ei tule uut infot, kuna piirdatakse vaid varasemate seisukohtade kordamisega. Selline mitmekordne vastuste küsimine muudab menetluse aja pikemaks ja tundub, et kohtunikuabi ei julge otsustada ning küsib poolte arvamust.

Tsiviilasjas 2-09-46414⁷³ esitas hageja hagi vale kostja vastu. Avaldusele esitatud vastuväites ei olnud hageja nõus kostja menetluskulude kandmisega ja põhjendas oma seisukohta asjaoluga, et kostja pidi teadma, et hagi on esitatud vale kostja vastu. Põhjendusena toob ta ka selle, et hageja on ka esitanud kohtule taotluse kostja asendamist, enne kostja kohtule vastamise tähtaega, millega loetakse hagiavaldus senise kostja vastu tagasivõetuks. Seega puudus hageja arvates kostjal vajadus hagiavalduse sisuliseks analüüsiks.

Kostja kohustus vastata hagile tulenes TsMS § 394 lg-st mis ütleb, kostjal on kohustus kohtule esitada hagile kirjalik vastus, lg 2 p-de 1, 3 kohaselt tuleb kostja vastuses lisaks hagi menetlusse võtmist puudutavatele seisukohtadele teatada ka kõik oma taotlused ja väited. Seega oli hagi sisuline analüüs vajalik. Sellele sättele tugines ka kostja hageja vastuväidetele vastates. Seega ei saanud kohtunikuabi vastused lisainfot, korrati vaid teadaolevaid asjaolusid.

⁷² RKTkm 3-2-1-115-09, p 9.

⁷³ HMK määrus 2-09-46414.

Töö kirjutamisel kasutatud lahendite puhul võib välja tuua, et kohtunikuabide poolt menetluskulude väljamõistmisel TsMS § 175 lg 1 alusel on lahendites menetluskulude menetluse käigus kontrollitud:

1. Kas menetlusosalisel oli esindaja – välja saab mõista ainult neid õigusabikulusid, mis on kantud seoses lepingulise esindusega, menetluse käigus tehakse kindlaks, kas toimiku kohaselt oli tegemist lepingulise esindusega või poolel seaduslik esindaja.
2. Kas taotlusele lisatud menetluskulude nimekirjas olevad toimingud kajastuvad ka asja toimikus, kulude väljamõistmisel arvestavad kohtunikuabid reeglina ainult neid tegevusi, mille toimumist saab kinnitada kohtutoimiku kohaselt.
3. Kas taotlusele lisatud menetluskulude nimekirjas olevate toimingute tegemine on omistatav toimikukohaselt esindajale või tegi neid menetlusosaline ise.
4. Kas väljamõistetavate kulud on vastavuses TsMS § 175 lg 4 alusel kehtestatud piirmääradega.

Need on asjaolud, mille toimumist kohtunikuabil on võimalik toimiku alusel lihtsalt kontrollides, nende puhul pole kohtunikuabil vaja analüüsida. Need on pigem vormilised küsimused, sisulist pool nad ei hinda. St nad ei hinda kui vajalikud nad on, vaid tuvastab nende toimumise toimiku kohaselt.

Lepingulise esindaja kulude ehk õigusabikulude põhjendatuse ja vajalikkuse hindamine TsMS § 175 lg 1 alusel on menetleja diskretsiooniotsus, mille teostamisel tuleb arvestada mh kohtuvaidluse asjaoludega, eelkõige asja keerukuse ja mahukusega.⁷⁴

2.4.1. Õigusabikulude põhjendatuse ja vajalikkuse hindamine

Õigusabikulud tuleb tsiviilkohtumenetluses hüvitada üksnes juhul, kui tegemist on ühtlasi mõne seaduses sätestatud hüvitamisele kuuluva kuluga, eelkõige lepingulise esindaja kuludega.⁷⁵ TsMS kohaselt jagunevad menetluskulud kohtu- ja kohtuvälisteks kuludeks. Õigusabikulud on seaduse kohaselt kohtuvälised kulud, kohus mõistab välja ainult põhjendatud ja vajalikud õigusabikulud.

Põhjendatud kuludeks on tsiviilasja raames kantud menetlusosaliste esindajate ja nõustajate kulud, mis on seotud konkreetse tsiviilasjaga, st hagiavalduse koostamise ja edasise

⁷⁴ RKTKm 3-2-1-143-11, p 14.

⁷⁵ RKTKm 3-2-1-63-10, p 12.

menetlemise kulud. Kohtueelses menetluses kantud õigusabikulude hüvitamist ei saa nõuda TsMS menetluskulude hüvitamise regulatsiooni alusel.⁷⁶

Õigusabikulude väljamõistmisel peab menetleja õigusabikulude vajalikkust ja põhjendatust põhjalikult analüüsima ning lahendis põhjendada. M. Vutt on avaldanud arvamust, et üldjuhul ei tohiks menetluskulude suuruse põhjendamise nõuded uue TsMS-i kohaselt olla väiksemad kui enne reformi. Küsimus on menetlusosaliste õiguste kõige üldisemas kaitses, kuna lepingulise esindaja kulud võivad osutuda kaotanud poole jaoks küllalt oluliseks koormuseks.⁷⁷ Õigusabikulude põhjendatust ja vajalikkust on võimalik hinnata üksnes siis, kui on teada õigusabi osutamiseks tehtud toimingud ja sellele kulunud aeg.⁷⁸ Samas ei pea tsiviilmenetluses esitama ilma kohtu nõudmiseta kulude kindlaksmääramisel kulude kandmist ehk tasumist tõendavaid dokumente. Seda on öelnud tsiviilkolleegium asudes seisukohale, et kulude tasumist tõendavate dokumentide esitamine ole vajalik TsMS-i nõuete ja tsiviilkohtu praktika kohaselt.⁷⁹

Üks oluline põhimõte, mida Riigikohus on läbi erinevate lahendite korranud on, et kulude väljamõistmisel peab arvestama milliseid kulusid sai isik ette näha. Küsimus tekib kuna erineval ajal kehtestatud määrustes on hüvitatavate kulude määrad erinevad.⁸⁰

Töö koostamisel kasutatud lahendite põhjal on näha, et kohtunikuabi hindavad õigusabi kulude väljamõistmisel esmalt lepingulise esindaja olemasolu. Kui toimiku kohaselt ei ole poolel esindajat või on tegu seadusliku esindajaga ei mõista kohtunikuabi õigusabikulusid välja. Tsiviilasjas 2-09-67006 jätab kulud välja mõistmata, kuna hagejat esindab pankrotihaldur, kes on seaduslik esindaja. Tsiviilasjades, kus toimiku kohaselt on osa toiminguid teinud menetlusosaline ise, vähendab kohtunikuabi väljamõistmisel taotletavat summat.

Menetluskulude avaldusele vastates enamasti pooled väidavad lihtsalt, et ei pea põhjendatuks teise poole kulusid või leiavad, et kulud on ebamõistlikult suured. Sageli mainitakse ka mingit summat, mille ulatuses ollakse nõus teise poole kulusid hüvitama. Vastustes ei põhjendata miks leitakse, et kulud ei ole põhjendatud või miks on avaldusele vastuväite esitaja arvates kulud on ebamõistlikult suured. Isegi kui mainitakse vastaja arvates põhjendatud kulude summat, mis sageli on oluliselt väiksem avalduses küsitud summast, ei põhjenda vastaja tema

⁷⁶ RKTkm 3-2-1-162-11, p 14.

⁷⁷ Vutt, lk 5.

⁷⁸ RKTkm 3-2-1-112-09, p 15; RKTkm 3-2-1-161-11, p 8.

⁷⁹ RKTkm 3-2-1-142-09.

⁸⁰ RKTkm 3-2-1-112, p 14.

arvates väljatoodud õigustatud hüvitise suurust. Paljasõnalised väited, et taotletavad kulud on ebamõistlikul suured või, et pool ei pea põhjendatuks taotletud ulatuses, jätavad kohtunikuabis tähelepanuta, kuna õigusabi kulude väljamõistmisel ei anna alust kulude vähendamiseks teise poole väide, et kulude suurus ei ole põhjendatud.

Selgituseks menetlusosalistele on kohtunikuabi on pidanud vajalikuks rõhutada määruses 2-10-41-595, et kui kohus on menetluskulud jaotanud ja lahend on jõustunud, ei tee esindaja tööd olematuks asjaolu, et pool ei ole nõus kuludega. Kulud mõistetakse välja jõustunud lahendi alusel põhjendatud ulatuses. Samas lahendis on ka öelnud, et õigusabi tasu väljamõistmiseks piisab, kui poolel on tekkinud õigusabi eest tasumise kohustus. Kui menetlusosaline leiab, et teise poole kulud sisaldavad toiminguid mis ei ole käsitletavad sisulise õigusteenuse osutamisenä antud asjas, siis tuleb vaidlustaval poolel esitada ka konkreetsed tõendid väidete kinnituseks.⁸¹

Avaldustele esitatud vastuväidetes ei oma tähtsust vaidlustaja majanduslik olukord. Seda on rõhutanud ka Riigikohus öeldes, et menetluskulude kindlaksmääramisel ja teiselt menetlusosaliselt väljamõistmisel ei oma tähtsust menetluskulusid hüvitama kohustatud menetlusosalise majanduslik olukord, ega teise menetlusosalise tegevusala.⁸²

Oma rasket majandusliku olukorda on hageja rõhutanud tsiviilasjas 2-10-6648 kus ta on öelnud, et tema riigi poolt määratud advokaadi tasu 249,29 on mõistlik, kuid samas asjas kostja advokaaditasu 1200 eurot on ebamõistlik. Lisaks ei saa ta nõustuda sellega põhjusel, et tema sissetulekut arvestades ei ole selle kulu tasumine võimalik. Hageja on töövõimetuspensionär, mis tuleneb sügavast nägemispuudest, arvestades tema sissetulekut on hageja arvates tal võimatu kostja poolt taotletud ulatuses kulusid hüvitada. Seega hageja palub südamest austatud kohut kõiki asjaolusid arvestades jätta rahuldamata kostja põhjendamatult suur esindaja tasu nõue.⁸³ Vastuseks ütleb kohtunikuabi, et hageja pidi hagi esitades teadma, et hagi rahuldamata jätmisel tuleb hagejal kanda kostja menetluskulud.

Antud kaasuse puhul oli hageja vähekindlustatud ja tema väitel, see piiras ka tema võimalusi tasuda kostjale õigusabi kulude hüvitamisel. Riigikohus on oma lahendis öelnud, sotsiaaliigi põhimõtte järgi on riigil kohustus kaitsta nõrgemaid ka eraõiguslikus suhtes ja menetluskulude kindlaksmääramisel on nõrgema poole kaitsevajadus tagatud TsMS § 175 lg-s 1 sätestatuga, mille kohaselt mõistab kohus menetlusosalist esindanud lepingulise kulud

⁸¹ HMK määrus 2-10-41595.

⁸² RKTKm 3-2-1-143-11, p 14.

⁸³ HMK määrus 2-10-6648.

kohtuvaidluses kaotanud poolelt välja põhjendatud ja vajalikus ulatuses. Kolleegiumi hinnangul on TsMS § 175 lg 4 alusel välja antava Vabariigi Valitsuse määrus eesmärk piirata kaotanud poolelt võitnud poole lepingulise esindaja kulude väljamõistmist.⁸⁴ Kulude piirmäärad võimaldavad isikul hagi esitamisel arvestada hagi rahuldamata jätmise korral võimalike teise poole väljamõistetavate menetluskulude suurusega.

Tsiviilasjas 2-10-32970⁸⁵ väljendab kohtunikuabi seisukohta, et kulusid ei saa lugeda mitte põhjendatuks ja mitte vajalikeks ainult selle asjaolu tõttu, et apellatsioonimenetluses tuginetakse samadele asjaoludele ja korratakse maakohtu menetluses juba esitatud seisukohti. Lepingulisel esindajal on kohustust kogu kohtumenetluse jooksul osutada õigusabi vajaliku hoolsuse- ja põhjalikkusega.

Tavaline on määruste puhul, et kohtunikuabi ei arvestata väljamõistmisel kulutusi, mida ei ole toimikus kirjas 25.04.2011 aasta määru nr 2-10-24967⁸⁶ on kahel esineval juhul mitteametliku põhjusena mõlema korral kohtunikuabi toonud välja, et ei pea kulutusi põhjendatuks ja vajalikeks, kuna menetluskulude kindlaksmääramise avalduses ja toimikus viited nõupidamisele puuduvad.

Kui vaadata valitud lahendite puhul kulude väljamõistmise ulatust, siis on näha, et kogu lahenditest mõisteti taotletud kuludest välja 80,33 %. Sealjuures 46 lahendist 12 juhul õigusabikulu välja ei mõistatud, kuna 8 juhul oli kuluks ainult riigilõiv ja lepingulise esindaja kulusid ei taotletud ning 4 juhul 12 ei mõistatud kohus õigusabikulud välja kuigi menetlusosaline oli avalduse kulude väljamõistmiseks esitanud. Ühel juhul olid kulud jäetud tõendamata ja ülejäänud 3 korral esindas menetlusosaline ennast ise või menetluses osales seaduslik esindaja.

Esitatud avaldustest 13 korral mõisteti õigusabikulud välja 100% ulatuses. Väljamõistetavate kulude summad jäid vahemikku 49 – 11 975 eurot.

Sageli on kulud loetud põhjendatuks ja vajalikuks, kuna nad ei ületa Vabariigi Valitsuse poolt määrusega kehtestatud piirmäärasid. Kohtunikuabi lihtsalt kontrollib, et taotletavad kulude ei ületaks määra. Samas on see piirmäär kulude hüvitamiseks nii esimeseastme kohtus kui ka apellatsiooni ja kassatsiooni menetluses. Seega ei ole õige lähtuda lihtsalt sellest, et kulud ei ületa piirmäära, vaid oluline oleks kujundada seisukoht kohtupraktikas, milline on raskuselt keskmine menetlus ja sellele vastav õiglane ulatus menetluskulude piirmäärast. Leian, et

⁸⁴ RKTk määrus 3-2-1-143-11, p 12, 13.

⁸⁵ HMK määrus 2-10-32970.

⁸⁶ HMK määrus 2-10-24967

oluline oleks siis rakendada menetluse keerukuse hindamiseks kohtuniku, kes lisaks kulude jaotuse kindlaksmääramisele annaks hinnangu menetluse keerukusele. Sellest oleks menetluses eelnevalt mitte osalenud kohtunikuabile oluline abi kulude põhjendatuse ja vajalikkuse hindamisel.

Vaadeldavates maakohtu lahendites on näha, et kulude väljamõistmisel lähtub kohtunikuabi seadusest ja Vabariigi Valitsuse määrustest millega kehtestatakse lepingulise esindaja kulude hüvitamise piirmäärad ja esitatud menetluskulude kindlaksmääramise avaldusest ja sellele lisatud kulude detailsest nimekirjast. Põhjendatuks loeb need kulud mille kandmist ta saab tugineda kohtuasja toimikule kinnitada. Kui lugeda lahendeid, siis peab tõdema, et eriti ei põhjendata, lahendites seisukohti kui just mitte lugeda piisavaks väljendit – kohtunikuabi ei pea põhjendatuks ja vajalikuks. Lahendid on sageli arvete ümberkirjutused, milles on ära toodud nii poolte poolt esitatud vastustes sisalduv arvete kirjeldus, kui ka kohtunikuabi poolt kulude hindamisel arvete kirjeldus. Määruses 2-10-24967⁸⁷ on kokku 8,5 lehekülge, millest 4 lehekülge moodustab poolte poolt vastuväiteid ja arvete detailseid kirjeldusi ja kulude arvestusi poolte poolt. Sellele lisaks on kohtunikuabi uuesti korranud neid kulude määramisel. Pikad ja lohisevad määrused on raskesti jälgitavad ja korduste tegemine muudab teksti sageli venivaks ja ebaselgeks.

2.4.2. Kohtuasja keerukuse hindamine kohtunikuabide poolt

Enamasti kohtunikuabid menetluse käigus kohtuasja keerukust ei kaalu. Vaid mõningate lahendite puhul saab välja tuua kohtunikuabi hinnangu selle kohta, kas eelnev menetlus oli keeruline või mitte. Hinnangu menetluse keerukusele peab kohtunikuabi andma kui avalduses taotletakse mitme esindaja kulude hüvitamist. Sellisel juhul peab menetleja põhjendama, mis ta mõistis välja või miks ta ei lugenud põhjendatuks mitmele esindajale tehtud kulusid.

Kohustus kaaluda kohtuasja keerukust tuleneb TsMS § 175 lg 3. Seadus lubab mitme esindaja kulud välja mõista kohtuasjades, kus see on tingitud menetluse keerukusest või esindaja vahetamise vajadusest. Antud sätte kohaselt tuleb analüüsida ja põhjendada menetluskulude kindlaksmääramise menetluses tehtavas lahendis seda, miks oli konkreetne tsiviilasi niivõrd keerukas, et tingis mitme esindaja kasutamise vajaduse.⁸⁸

⁸⁷ HMK määrus 2-10-24967.

⁸⁸ RKTkm 3-2-1-112-09, p17.

Vabariigi Valitsuse määrus nr 306⁸⁹2005 aastast, mis kehtestas lepingulise esindaja ja nõustaja kulude teiselt menetlusosaliselt väljamõistmise piirmäärad, andis võimaluse keeruliste mentluste puhul rakendada kulude sissenõudmisel kõrgendatud piirmäära. Keerulisteks loeti määruse kohaselt neid menetlusi, kus menetluse käigus on esitatud määruskaebusi, asjas on toimunud tavalisest rohkem kohtuistungeid või aeganõudvaid menetlustoiminguid või kui asjas käsitlevate asjaolude ja tõendite maht on tavapärasest suurem ning kui poolel on olnud vaja esindajat vahetada.

Riigikohus on rõhutanud, et menetlust ei saa lugeda õiguslikult keeruliseks selle tõttu, et esindajal oli vaja analüüsida erineval ajal kehtinud seadusi, seaduste seletuskirju ja Riigikohtu praktikat tsiviil- ja haldusasjades ning menetlus läbis kõik kohtuastmed, milles tuli esindajal koostada menetluskokkuvõtteid. Kolleegiumi arvates saab toodud asjaolude alusel hinnata esindaja töö mahtu, kui need asjaolud iseenesest ei kinnita vaidluse keerukust. Kuna tsiviilkohtumenetluses on tavaline, et esindajad peavad analüüsima erinevaid õigusakte ja nende seletuskirju, samuti kassatsioonikohtu praktikat, ning koostama dokumente.⁹⁰

Menetluse keerukuse hindamise vajalikkust on rõhutanud M. Vutt, märkides, et küsimus mis juhul on tegemist lihtsa menetlusega ja mis juhul keeruka kohtuasjaga, peaks olema kohtuasja menetluskulude kindlakstegemisel keskse tähendusega. Menetluse keerukus peaks olema menetluskulude konkreetse suuruse kindlaksmääramisel aluseks.⁹¹

Leian, et töö koostamisel kasutatud kohtunikuabide poolt tehtud määruste põhjal võib väita, et kohtunikuabid ei analüüsi oma lahendites esindaja tööd sisuliselt, vaid sageli arvestavad kulude väljamõistmisel asjaolusid, mis on toimiku põhjal lihtsalt kontrollitavad, nt esitatud dokumentide kogus. 2-07-6787 lahendis on kohtunikuabi kinnitanud, et toimiku andmetel on nimekirjas märgitud kogus menetluskokkuvõtteid kostja poolt kohtule esitatud⁹². Tsiviilasjas 2-11-6416 on kohtunikuabi lugenud kulud põhjendatuks, kuna võrrelnud toimikus sisalduvaid dokumente ja kulude nimekirjas nimetatud dokument, tunnitasu määra, leiab, et kulude nimekirjas märgitud õigusabiteenused on vajalikud toimingud osalemiseks kohtuvaidluses kostja huvides ja need on vastavuses tehtud tööga ning seepärast esindaja kulu suuruses 762,00 on põhjendatud kulu, mida teiselt poolelt kostja kasuks välja nõuda.⁹³

⁸⁹ Vabariigi Valitsuse 15.12.2005 määrus nr 306 Lepingulise esindaja ja nõustaja kulude teiselt menetlusosalistelt sissenõudmise piirmäärad. RT I 2005, 68, 534; RT I 2008, 40, 235.

⁹⁰ RKTkm 3-2-1-43-10, p14.

⁹¹ M. Vutt, 14.

⁹² HMK määrus 2-07-6787.

⁹³ HMK määrus 2-11-6416.

Leian, et menetluse läbiviimisel:

1. Võiks kaaluda menetluskulude kindlaksmääramise avalduse ja kulude nimekirja esitamise aja muutmist. Senise 30 päeva jooksul peale kulude jaotuse määranud lahendi jõustumist, asemel võiks kohustada menetluse pooli esitama menetluskulude nimekirja kohtule varem, sarnaselt kehtiva haldusmenetlusega. See annaks võimaluse menetluskulude avalduse teisele poolele kiiremini kätte toimetada ja ka vältida kulude hilisemat juurdekirjutamist, millele on viidanud V. Kõve oma artiklis⁹⁴.
2. Menetluse läbiviimisel oskavad kohtunikuabid hinnata asjaolude esinemist või mitte esinemist, mis on täpselt kirjas toimikus nt esindaja olemasolu, periood kui oli esindaja, kuid neil on raskusi sisuliste küsimuste analüüsimisega. Seega võiks kaaluda, et menetluskulude menetluse oleks regulatsioon natuke detailsem kulude välja mõistmisel. See annaks pooltele ka parema kulude ettenähtavuse ja aitaks kohtunikuabil menetlust kiiremini läbi viia. Selleks võiks mõelda TsMS 175 lg 4 alusel kehtestatud määruises, seni kasutatud maksimum piirmäärade asendamist detailsemate kirjeldustega konkreetsete menetlustoimingute eest arvestatavate rahaliste hüvitise suuruslega, nt tabelina erinevad menetlustoimingud ja nende eest väljamõisteavad hüvitised. See tagaks ka pooltele parema kulude ettenähtavuse, võiks ka toimid ennetavalt, nt vältida mittevajalike taotluste jm esitamist.
3. Menetluse keerukuse hindamise võiks panna kohtunikule, st koos kulude jaotusega võiks kohtunik anda hinnangu läbiviidud menetluse keerukusele. Keerukamate menetluste puhul võiks kaaluda lisakoeffitsiendi kehtestamist, millega saadud kulude summat oleks keskmisest keerukamate menetluste puhul võimalik suurendada.

⁹⁴ V. Kõve, lk 673.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärgiks oli uurida menetluslike probleeme, mille tõttu tekib kohtunikuabide poolt menetluse läbiviimisel menetluse venimine. Seatud eesmärgi täitmiseks on töös uuritud menetluskulude kindlaksmääramise menetluse läbiviimist kohtunikuabide poolt ja toodud välja põhjuseid miks jääb sageli nende poolt läbiviidav menetluse venimine. Uuritud on ka kaalutusõiguse kasutamist kohtunikuabide poolt TsMS § 175 lg 1 alusel otsuse tegemisel.

01.01.2006 jõustunud uue TsMS viidi tsiviilkohtumenetluses sisse menetluskulude kindlaksmääramiseks eraldi menetlus, mille käigus määratakse kindlaks menetluskulud peale asja lahendamist. Eraldi menetluse rakendamise põhjenduseks oli vajadus eraldada menetluskulude kindlaksmääramine põhiasjast ja määrata kulud kindlaks peale põhiasja jõustumist, kui kulude suurus enam muutuda ei saa. Menetluse läbiviimise õigus anti ka kohtunikuabidele. Muudatuse sisseviimise eesmärk oli menetlus efektiivsemaks, ökonoomsemaks ja menetlusosalise seisukohalt läbipaistvamaks muutmine, et suurendada sellega kodanikkonna usaldust kehtiva õiguskorra ja õigusmõistmise süsteemi suhtes.

Praktikas on kujunenud menetlusest menetlusosalistele kulukas ja pikk lisamenetlus peale põhiasja lahendamist. Menetluse venimise põhuseks tuuakse kirjanduse põhjal menetluse läbiviimist kohtunikuabide poolt. Leitakse, et kohtunikuabi, kes ei ole eelneva menetlusega seotud ei ole pädev menetlust läbi viima.

Mõistliku aja nõude eesmärk tsiviilmenetluses on, et kohtuotsusega lõpetada ebakindel olukord, milles isik viibib tema vastu esitatud tsiviilvaidluse tõttu. See põhimõte peab tagama isiku huvide ja õiguskindluse kaitse. Eesti kohtusüsteemis ei ole määratletud ühtset mõistliku menetlusaja standardit. TsMS kohaselt tuleb tsiviilmenetluses asi lahendada õigesti, mõistliku aja jooksul ja võimalikult väikeste kuludega. Õigust õiglasele menetlusele sätestab EIÕK-i artikkel 6 lõike 1. Seoses Eesti kuulumisega Euroopa Liitu kuuluvad kohaldamisele ka Euroopa Liidu põhimõtted.

Töö ettevalmistamisel on kasutatud materjali kogumise meetodina kohtupraktika empiirilist analüüsi koos teoreetilises kirjanduses kajastatavate lahendusmudelitega. Töö koostamisel oli suur rõhk kohtunikuabide poolt menetluskulude kindlaksmääramisel menetluse käigus tehtud määrustel ja Riigikohtu lahenditel. Kasutatud kohtunikuabide poolt tehtud määrused on valitud Riigi Teatajas, välja antud ajavahemikus 01.01.2011 – 01.01.2013, kokku 46 määrust. Töö käigus on tutvutud ka kohtutoimikutega, et mõista paremini menetluse läbiviimist

kohtunikuabide poolt. Toimikutega tutvumiseks olid valitud lahendid, kus oli menetluse käigus menetluskulude kindlaksmääramise avalduse esitamise ja avalduse edastamise vahel või peale poolte poolt seisukohtade edastamist ja kohtunikuabi poolt määruse tegemist pikk periood. Eesmärk oli uurida, kas sel perioodil toimus toimiku kohaselt tegevus või oli tekkinud tegevusetuse periood.

Töö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis on uuritud menetlusaega ja seda mõjutavaid tegureid. On püütud anda ülevaadet mida mõistetakse mõistliku menetlusaja all ja kust võib leida mõistliku menetlusaja määratluse ning mille alusel toimub menetlusaja hindamine mõistlikuks või mittemõistlikuks. Uuritud on menetluse läbiviimisel ja menetluskulude kättetoimetamisel tekkivaid viivitusi. Töö põhjal võib järeldada, et kohtunikuabide poolt menetluse läbiviimisel esineb perioode, kus ei toimu toimiku kohaselt tegevust. Menetluse pikkust mõjutab ka eelnev poolte poolt erinevate arvamuste korduv saatmine, isegi kui kohtunikuabi on öelnud, et saadab dokumendid tutvumiseks ja vastuste ei soovi.

Teine peatükk uurib kaalutlusõiguse kasutamist kohtunikuabide poolt menetluse läbiviimisel. Töö käigus on analüüsitud kuidas ja mille alusel hindavad kohtunikuabid menetluse keerukust ning kuidas kasutavad menetluse läbiviijad TsMS § 175 lg 1 alusel neile antud kaalutlusõigust õigusabikulude väljamõistmisel. Töö tulemusel võib öelda, et sageli kohtunikuabid ei hinda õigusabikulude põhjendatust sisuliselt. Otsuse tegemisel võrdlevad toimikut ja esitatud menetluskulude kindlaksmääramise avaldust ja loevad põhjendatuks neid kulusid, mida saab toimiku põhjal kinnitada. Kui toimikus kirjas ei ole toimingut, mille tegemisel on õigusabi osutatud, siis sageli ei loeta seda kulu põhjendatuks. Kohtuasja keerukust enamasti ei hinnata. Hinnangut asja keerukusele võib leida, kui kohtunikuabi peab põhjendama menetluskulude väljamõistmist mitme esindaja korral, kuna mitme esindaja kulusid saab välja mõista ainult siis, kui need on tingitud asja keerukusest või esindaja vahetusest. Sageli loetakse, aga kulud põhjendatuks, kuna nad on Vabariigi Valitsuse kehtestatud kulude piirmäärade väiksemad.

Leian, et menetluse paremaks toimimiseks on vaja muuta senist korda. Töö põhjal võib öelda, et kohtunikuabid oskavad suurepäraselt võrrelda toimikut ja kulude avaldusele lisatud kulude nimekirja, kuid kulude sisulist põhjendatust nad hinnata ei suuda alati. Leian, et tuleks kaaluda, menetluse jagamist kohtuniku ja kohtunikuabi vahel senisest natuke erinevamalt, nt kohtunik võiks lahendis koos kulude jaotusega, anda ka hinnangu menetluse keerukusele. See võimaldaks kohtunikuabil menetluskulude põhjendatust ja vajalikkust menetluse käigus hinnata paremini. Samuti võiks kaaluda seniste üldiste lepingulise esindaja kulude hüvitamise piirmäärade asendamist detailsema määrustega.

SUMMARY

PROCEDURAL PROBLEMS IN ORDERING PAYMENT OF PROCEDURAL EXPENSES IN CIVIL PROCEEDING

The right for administration of justice within a reasonable period of time is part of fair trial and characteristic to a democratic state based on the rule of law. This principle is not only internationally acknowledged, but also included in the constitutions of many states. The procedure is efficient only when it is fast, effective and carried out within reasonable period of time. The duration of the procedure influences stance towards the court system, whereas excessive delay of procedures undermines trust in courts.

Implementation of the new Code of Civil Procedure, which entered into force 1 January 2006, introduced a new separate procedure to determine the procedural expenses of a civil procedure. According to law, the procedure can be conducted by assistant judges. The aim of this reform is to implement a system, in which the procedural expenses are calculated separately and precisely on the basis of application by parties of the proceeding, at the court of first instance, after the previously implemented decision on fundamental allocation of procedural expenses has been implemented. The aim of new code which entered into force is to make the procedure more effective, less time-consuming and more transparent for the parties of the proceeding, in order to increase the level of trust from society towards implemented legal order and administration of justice. The new law sets out the right for assistant judges to conduct the procedure, also aiming to reduce the work load of judges.

In Estonian legal system there is no single standard of so-called reasonable period of time, however the procedural time has been handled in different instances of civil procedure acts. According to the Code of Civil Procedure, the case has to be conducted correctly, during reasonable period of time and with the lowest expenses possible.

European Court of Human Rights has specified the reasonable amount of time in its decision making, discussing cases which have been filed on the basis of European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, article 6. As a direct result of the EU membership, these European Union principles are also applicable to Estonia.

This paper sets out to examine the procedural delay, as a result of delays in conducting the order or payment of procedural expenses by the assistant judges. This paper also aims to identify reasons why procedures conducted by assistant judges are often delayed, and analyse

how assistant judges have used their discretionary powers, as set out in the Code of Civil Procedure §175 (1), in decision making.

Following factors affecting the duration of procedures have been analysed in this paper:

1. Extension of the procedure, as a result of conducting the procedure, including time spent at each stage;
2. Delivering documentation.

Undoubtedly the workload of the courts also affects the duration of procedures, but this aspect is not analysed in this paper.

In preparing this paper, empirical analysis of court practice and solution models reflected in theoretical literature have been used as material compilation method. Main focus in the written part is on judicial decisions. The court decisions used in this paper are enforced regulations on ordering payments of procedural expenses; these decisions have been made by assistant judges and issued on dates between 01.01.2011 and 01.01.2013. Decisions have been selected from *Riigi Teataja*. Altogether 46 regulations have been used.

The author has also examined judicial records in preparing this paper, in order to gain better understanding of conducting the procedure by assistant judges. The selection of records was based on decisions, where according to the regulation it was evident that during the procedure, there was an extensive amount of time between filing and forwarding the application, and between objections from parties and determination of payments of expenses. The purpose was to find out if this period was used for procedural activity (as according to the records) or there was a period of inactivity.

This paper is composed of two chapters. The first chapter focuses on procedural time and factors influencing it. The author aims to provide an overview on what is meant by reasonable period of time, and where this concept has been defined; and on what basis is procedural time said to be either reasonable or unreasonable. Delays in carrying out the procedure and delivering procedural documents have been examined.

The second chapter examines the use of discretionary powers by assistant judges in conducting the procedure. In the course of writing this paper, the author has analysed how and on what basis the assistant judges evaluate the complexity of the procedure, and how the body conducting the procedure use their discretionary powers, as provided in Code of Civil Procedure § 175(1), in ordering payments of legal assistance expenses.

5. Based on the decisions examined, it can be argued that assistant judges do not analyse the content of representative's work in their decisions , but often take into account circumstances which are easily verified with case files. It can be underlined that, assistant judges in ordering payments of procedural expenses according to Code of Civil Procedure §175 (1), during procedures on procedural expenses, have verified the following:
- 1) whether or not procedural party had a representative - payment can be ordered only on these procedural expenses, which are borne due to contractual representative. During the procedure it will be specified, if there was a contractual representative or legal representative to the party.
 - 2) if the activities mentioned in the list of procedural expenses are also mentioned in the case file. As a rule, assistant judges will only take into account these activities, which can be verified in the judicial records.
 - 3) if the activities listed in the procedural expenses are attributable to the representative or were these carried out by the party to the proceeding.
 - 4) if ordering of the payment of expenses are in accordance to enforced maximum amounts set out in Code of Civil Procedure § 175 (4).

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Andmeanalüüs_Merilin_08.03.13. Justiitsministeeriumi töömaterjal.
2. F. Calvez. Length of court proceedings in the member states of the Council of Europe based on the case law of the European Court of human Rights. Adopted by the European Commission of the Efficiency of Justice at its 8th plenary meeting. Strasbourg: Council of Europe, 2007. – Arvutivõrgus: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/delais/Calvez_en.pdf (19.04.2013).
3. F. Edel. The length of civil and criminal proceedings in the case law of the European Court of Human Rights. 2nd ed. Strasbourg: Council of Europe Publishing 2007. – Arvutivõrgus: <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/B8229174-D0F4-4C65-A78C-FF9A510096AF/0/DG2ENHRFILES162007.pdf> (19.04.2013).
4. Eerik, M. Eesti kohtumenetluste ühtlustamise võimalikkusest. Akadeemia Nord toimetised 2008.
5. C. Ginter, Menetluskulude väljamõistmine tsiviilasjades. - Kohtute aastaraamat 2011, lk 63 – 69. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=64> (26.09.2012).
6. A. Grotian. (Tõlk. Soomets, Silva). Euroopa inimõiguste konventsiooni artikkel 6. Õigus asja õiglasele arutamisele. Human rights files, No. 13. Council of Europe Press, 1993. Arvutivõrgus: <http://www.nc.ee/?id=531> (19.04.2013).
7. M. Kuurberg. Tõhusad õiguskaitsevahendid ebamõistlikult pika menetluse heastamiseks Eestis. Juridica, 2012, nr 9.
8. V. Kõve. Tsiviilkohtumenetluse kiirendamise võimalused ja nendega seotud ohud. Juridica, 2012, 9.
9. K. Luha. Kohtustatistika – aasta 2011 läbi keskmise menetlusaja prisma. Kohtute aastaraamat 2011. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=64> (26.09.2012).
10. U. Lõhmus (koostaja). Inimõiguste ja nende kaitse Euroopas. Taru: Juridicum 2003. – Arvutivõrgus: http://www.juridica.ee/get_doc.php?id=504 (01.03.2013).
11. M. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste- ja vabaduste kaitse. Tallinn: Juura, 2004.
12. U. M. Peedok. Menetluskulude väljamõistmise esmane analüüs_08.03.13. Justiitsministeerium.
13. E. Rohtmets. Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika Riigikohtu lahendites. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond 2012. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=1252>, (19.04.2013).

14. A. Sarapuu. Õigus õigusemõistmisele mõistliku aja jooksul tsiviil- ja halduskohtumenetluses Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika käsitluses. Magistritöö. Tartu: 2012. – Arvutivõrgus: http://tartu.estar.ee/search~S1*est/?searchtype=X&searcharg=angelika+sarapuu&searchscope=1&SORT=DZ&extended=0&SUBMIT=OTSI+&searchlimits=&searchorigarg=Xsarapuu (01.03.2013).
15. Smolej, Mirka. Johnsen, Jon T. Time Management of Justice Systems: a Northern Europe Study. European Commission for the Efficiency of Justice. Strasbourg, 6-8. December 2006, p 17. Available: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/Delais/GestionTemps_en.pdf. (19.04.2013).
16. I. Tederi kõne kohtunikuabi institutsiooni 15. aastapäeva tähistamiseks korraldatud akadeemilisel konverentsil 30. märtsil 2012 Tallinnas. – Arvutivõrgus: <http://oiguskantsler.ee/et/indrek-teder-kone-kohtunikuabi-institutsiooni-15-aastapaeva-konverentsil> (01.03.2013).
17. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku seaduse eelnõu seletuskiri. - Arvutivõrgus: <http://eelnoud.valitsus.ee> (26.09.2012).
18. XI Riigikogu Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja sellega seotud seaduste muutmise seaduse eelnõu 194 SE seletuskiri. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems2&emshelp=true&eid=240492&u=20130406165349> (05.03.2012).
19. XII Riigikogu. Riigilõivuseaduse, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse 206 SE eelnõu seletuskiri. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=66ff74e2-679c-4088-9d57-f404ba313b4a&> (26.09.2012).
20. M. Vutt. Menetluskulude kindlaksmääramise ja väljamõistmise praktika probleeme tsiviilkohtumenetluses. Kohtupraktikaanalüüs 2009. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond 2009. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=1252> (26.09.2012).
21. M. Vutt, M. Lillsaar. Mõistlik menetlusaeg tsiviilkohtumenetluses. Kohtupraktika analüüs. 2011. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond 2011. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=1252> (26.09.2012).
22. The Court's Priority Policy. - Arvutivõrgus: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/AA56DA0F-DEE5-4FB6-BDD3-A5B34123FFAE/0/2010_Priority_policy_Public_communication.pdf (19.04.2013).

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

1. Eesti Vabariigi Põhiseadus. – RT I 1992, 26, 349; RT I, 27. 04. 2011, 1.
2. Haldusmenetluse seadus. – RT I 2001, 58, 354; RT I, 23.02.2011, 8.
3. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II, 2010, 14, 54.
4. Kohtute seadus. – RT I 2002, 64, 390; RT I, 29. 12. 2012, 8.
5. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – Vastuvõetud 20.04.2005. RT I 2005, 26, 197; RT I, 21.12.2012, 1.
6. Vabariigi Valituse 15.12.2005 määrus nr 306 Lepingulise esindaja ja nõustaja kulude teistelt menetlusosalistelt sissenõudmise piirmäärad. – RT I 2005, 68, 534; RT I 2008, 40, 235.
7. Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487; RT I, 05. 04. 2013, 4.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika

1. EIK 19.03.1997, 18357/91 *Hornsby v Kreeka*.
2. EIK 04.02. 2010, 13791/06, *Gromzig vs Saksamaa*.
3. EIK 23. 04.1987, 9616/81, *Erkner ja Hofauer vs Austria*
4. EIK 23.09.1997, 22410/93, *Robins vs Ühendkuningriigid*

Riigikohtu praktika

RKTKm 3-2-3-1-06.

RKTKm 3-2-2-1-08.

RKTKm 3-2-1-97-09.

RKTKm 3-2-1-112-09.

RKTKm 3-2-1-115-09.

RKTKm 3-2-1-142-09.

RKTKm 3-2-1-3-10.

RKTKm 3-2-1-43-10.

RKTKm 3-2-1-132-10.

RKTKo 3-2-2-4-10.

RKTKm 3-2-1-18-11.

RKTKm 3-2-1-57-11.

RKTKm 3-2-1-143-11.

RKTKm 3-2-1-161-11.

RKTKm 3-2-1-162-11.

RKTKm 3-2-1-171-12.

Maakohtu praktika

HMK määräus 2-07-33324.

HMK määräus 2-07-6787.

HMK määräus 2-08-25722.

HMK määräus 2-08-70010.

HMK määräus 2-09-46414.

HMK määräus 2-10-6648.

HMK määräus 2-10-14992.

HMK määräus 2-10-15012.

HMK määräus 2-10-20201.

HMK määräus 2-10-24967.

HMK määräus 2-10-32817.

HMK määräus 2-10-32970.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Annelii Reinart

Mina _____

(*autori nimi*)

15.05.1974

(sünnikuupäev: _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Menetluslikud probleemid menetluskulude väljamõistmisel tsiviilkohtumenetluses

(*lõputöö pealkiri*)

Kai Härmand

mille juhendaja on _____

(*juhendaja nimi*)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

20.05.2013

Tartus/Tallinnas/Narvas/Pärnus/Viljandis, _____ (*kuupäev*)